

Egyházi életünk az 1914. évi statisztika tükrében.

Mint az üveg-lencse a napnak szétáradó sűgarait egy pontban egyesíti: úgy vonja össze és egyesíti az ország közállapotaira vonatkozó adatokat az a statisztikai évkönyv, melyet a m. kir. kormány évenként ki szokott adni. Magában foglalja az egyes miniszteriumok ügykörét s azoknak felügyelete és igazgatása alá tartozó ügyek és közállapotok ismertetését. Szóval az ország egy évi munkáját, szellemi és anyagi életét, haladását, vagy visszaesését tükrözi vissza egy-egy ilyen évkönyv. Ezért évről-évre fokozott érdeklődéssel tanulmányozzuk annak száraz adatait. Most legújabbán az 1914 évi évkönyv jelent meg.¹

Bár az egész mű érdemes a beható tanulmányozásra, de minket első sorban a vallás-erkölcsi ügyek, az egyházi és hitéleti adatok érdekelnek. Ezek között is első sorban az unitárius egyházra vonatkozó adatok, melyeket a következőkben ismertetünk:

Az évkönyv a jelzett évről 77.185 unitárius lelket mutat ki. A lelkészekről ugyanazon évről beérkezett jelentésekben 81,604 lélekszám van feltüntetve. A kettő között 4,419 a különbség, Elég nagy szám, ami évről-évre zavarólag hat a kettős kimutatás egybevetésénél. Nincsen az országban egyetlen vármegye, amelyben unitáriusok ne lennének. A legkevesebb van Zólyom vármegyében: 2. A legtöbb Udvarhely vármegyében: 27,567. A Királyhágón inneni részekre esik 6,510. Az ország népességének az unitáriusok 0.4%-jét teszik. Házasság 672 kötött. Ebből vegyes házasság 366, ami 54.5% nek felel meg, vagyis a legtöbb mindegyik vallásfelekezett között. Legkevesebb az izraelita vegyes házasság, ami 6.4%-nek felel meg. A vegyes házasságoknál 43 esetben kötött megegyezés a gyermekek vallására nézve és pedig 20 javunkra,

¹ A m. kir. kormány 1914. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv. Budapest. Atheneum. 1916,

23 esetben veszteségünkre. A lelkészi jelentésekben javunkra csupán 3, veszteségünkre 1 megegyezés szerepel, val mint vegyes házasság kötés is csak 197 van kitüntetve, ami azt mutatja, hogy a vegyes házasságok jó nagy része nem a mi lelkészeinktől részesül egyházi áldásban. A gyermekek vallására vonatkozó megegyezésekből egyházunk vesztesége 1896-tól kezdve 246. E tekintetben az összes protestáns egyházak veszítettek. Legtöbbet az ág. ev.-ok. 3,982·5-et. Nyertek a római és görög kath.-ok. Előbbiek 10,573-at, utóbbiak 252·5-et. A reakciónak az egyházpolitikai törvényekkel szemben kivított ezen sikere, amint látszik, elég jól jövedelmez. Milyen nagy lehet a megegyezés után született gyermekekben a veszteség és nyereség az egyik s a másik oldalon? E kérdésre nem ad feleletet a statisztika. Pedig ez mutatná a valóságban azt a mesterséges csatornát, amely a protestantizmus vérét pusztítja.

Született egyházunkban 2,554, kik közül 382 volt törvénytelen származású, ami 15⁰/₀-nek felel meg. *Sajnos a törvénytelen szülöttek száma a mi egyházunkban éri el a legmagasabb %-ot.* Az országos átlag 8·5⁰/₀. E nagy különbség valószínű oka abban keresendő, hogy hiveink közül aránytalanul sokan vannak a városokban szétszórva, mint szolgálok. Ez a jelenség az őrszemeket mindenestre nagy vigyázatra figyelmezteti. Az elhaltak száma 1,761 volt, kik között 7 éven aluli halott 716.

Kivándorolt 306. És pedig: Németországba 10. Romániába 84. Más balkáni államba 1. Más európai államba 5. Amerikába 206. Visszavándorolt 68. És pedig: Németországból 7. Romániából 29. Amerikából 32. Bevándorolt 6. Amerikából 4. Más államból 2.

Elemi iskola volt 1 tanítóval 25; 2 tanítóval 6; együtt 31; tanítók száma 37; tanulók száma: fiu 823; leány 752; együtt 1575. Tanítók fizetésének kiegészítésére 45262 kor.; áll. segély, személyi pótlékokban 875 kor. Összesen 46137 kor. volt kiutalva.

Az elemi iskolások száma volt 7583. Ezekből áll. iskolákba járt 5543; vármegyeibe 3; községibe 31; róm. hath.-ba 127; gör. kath.-ba 10; reformátusba 118; ag. hitv. ev.-ba 28; gör. kel.-be 23; izraelitába 6; unitáriusba 1115.

Iparos inasiskolákba járt 349; kereskedő inasiskolákba 16; összesen 365.

Polgári fiuskolákba 124; leányiskolákba 216; összesen 340.

Elemi iskolákban unitárius tanítók 250; gazdasági iskolákban 6; ipariskolában 1; polgári iskolákban 36; összesen 293.

Főgimnázium 1 Kolozsvárt 16 tanárral 345 tanulóval; nem teljes gimn. Székelykereszturt 9 tanárral 224 tanulóval.

A különböző gimnáziumokban osztályvizsgát tett tanulók száma 555; reáliskolákban 40; felsőbb leányiskolákban 21; összesen 616.

Érettségi vizsgát tett főgimnáziumunkban 34 Ezek között 4 róm. kath., 3 ág. hitv. ev., 23 unitárius, 4 izraelita. A különböző gimnáziumokban érettségit tett unitárius tanulók közül 6 jeles, 11 jól 26 érett volt.

A reáliskolákban érettségi vizsgát tett unitárius tanulók közül 2 jól, 2 érett volt.

Két gimnáziumunk bevétele volt különböző címeken 232952 kor Kiadás ugyanennyi.

Tanító- és tanítónőképzőkben, kereskedelmi iskolákban, felső leányiskolákban, gimnáziumokban, reáliskolákban összesen 66 unitárius vallásu tanító, tanítónő, tanár működik.

*

Hittudományi főiskola volt Kolozsvárt 3 rendes 1 előadó, együtt 4 tanárral. Hallgatók száma 23.

Felsőbb tanintézetekben unitárius hallgatók: Budapesti tud. egyetemen jog. és áll. tudomány 18; orvostud. 2, bölcsészeti 6; összesen 26.

Kolozsvári tud. egyetemen: jog és áll. tud. 41; orvostud. 14; bölcsészet nyelv és tört. 20; mennyiség- és term. 6; gyógyszerészeti 5; összesen 86

Jogakademiákon: királyi 1; ref. 2; ág. hitv. ev. 2; összesen 4. Ezen főiskolák összes hallgatói 128.

Képzőművészeti főiskolában: festészet 1; rajztanár képzőben 5; Zeneakadémián 4; összesen 10.

Bábaképző intézetben 6.

Posta- és távirtda tanfolyamot végzett 1; vasuti tisztiképző tanfolyamot 3.

Árvaházakban: államiakban 7; megyeiekben 3; nőegyletiben 4; összesen 14.

Vakok intézetében 2; siketnémák int. 5. Hülyék intézetében 1.

Állami gyermekmenhelyeken: Aradon 8; Budapesten 12; Debrecenben 6; Gyulán 4; Kassán 5; Kecskeméten 2; Kolozsvárt 42; Marosvásárhelyt 21; Nagyváradon 28; Pécsen 2; Sza-

badkán 11; Temesvárt 27; Veszprémben 5; Gyermekvédő liga int. 3; összesen 176.

*

A 9 egyházkörben anyaegyházközség 115; társegyház 7; leányegyház 60; lelkész 110; segédlelkész 3; növendék pap 22; nyug. lelkész 15.

A lelkészek 1914. év I-ső felében részesültek: kongruában 55213 kor. 35 fill.; korpótlékban 20999 kor. 16 fillér.

Kereszteltetett újszülött 2109, felnőtt 10 = 2119. A lelkészek kimutatása szerint 2136; Több 27-tel. Ezek valószínűleg 1913-ban születtek volt.

Konfirmáltak 1257. A lelkészek kimutatása szerint 1194. Különbség 63. Ez érthetetlen. Lehet, hogy néhányan a reformátusoknál konfirmáltak. De ez a szám mégis nagy.

Házasság kötött: egyező vallású 279; nem egyező 202; összesen 481. A lelkészek kimutatása szerint egyező 297; nem egyező 493; különbség 12.

Kitért egyházunkból 43 férfi; 76 nő; összesen 119. Más egyházból átváltott 36 férfi; 82 nő; összesen 118 E szerint veszteség 1. A lelkészek kimutatása szerint nyereség 23.

A statisztikai adatok szerint 1896-tól 1914. végéig az áttértekben nyereségünk 220.

Egyházi temetésben részesült 1593. A lelkészek kimutatása szerint 1618. Különbség 25. Ezek talán más vallásúak lehettek.

Törvényesen elvált 63 pár. Ezek között tisztán unitárius pár volt 37.

Elítéltetett különböző bűncselekvényért összesen 281; százalékban 0,5; a mi az összes felekezetek között a legkisebb.

A Ludovika Akadémián Budapesten volt 4; m. kir. honvéd főreáliskolában Sopronban 1; honvéd hadapród iskolában Nagyváradon 3; összesen 8.

Amint a fenti adatok is mutatják, az unitáriusok számukhoz mért arányban résztvesznek az ország kulturális fejlesztésében. Szinmagyarságukkal emelik annak az értékét. De azt is mutatják a közölt adatok, hogy mennyire szét vannak szóródva az ország különböző részeibe. Micsoda nagy lelki erő és híhűség kívántatik az egyes hívektől s éber gond a lelkipásztoroktól, hogy a széttárgolt nyáj el ne vesszen. De itt van az ideje annak is, hogy a szórványok gondozásáról s azoknak szervezéséről az egyház megfelelő módon gondoskodjék.

IRODALOM.

Varga Béla: A jelentés logikai alkata. Különlenyomat az *Atinenaem* II. kötetének 5—6. füzetéből.

E 34 lapnyi tanulmány a tiszta logikának a jelentés centrális helyzetű, alapvető jelentőségű kérdésével foglalkozik. Elemezni akarja azokat az alkotó részeket, melyek a dolgokban állandó, változatlan, soha el nem muló tényezők, amelyeknél fogva a dolog „az, ami“, szóval megakarja állapítani a jelentés tiszta logikai értelmét. A jelentésben megkülönböztet egy centrális pontot, amelyet *eidetikus* mozzanatként nevez és a *tartalmat*, ami e fókusból kiágazik. Ez nem egyéb, mint mindama relációk és mozzanatok összessége, melyek a tárgyra nézve érvényesek. Ez a kettő a jelentésben szervi egységben jelenik meg s így a jelentés az az ősz reláció, melyet a forma és tartalom egységében ismerünk meg. Az eidetikus mozzanat biztosítja a jelentés egységét; ez az, aminél fogva a fa fát, a kör kört jelent és semmi egyebet. Ez nem az, amit a metafizika substanciának nevez; mert a substancia a valóság tárgyainak legősibb eleme ugyan, de a valóság csak egy része annak a világnak, mely a jelentések számára anyagot szolgáltat. Az eidetikus mag egyik fontos tulajdonsága az *individualitas*. Sok egyes fa van a világon, maga a „fa“ jelentés azonban csak egy. Ebből látszik, hogy a jelentés individualitása nem ugyanaz, ami a neki megfelelő valóságos tárgyé. A jelentés eidetikus mozzanata végső elemzésben nem egyéb, mint az identitás elvének kifejezése. Hogy a jelentés „megáll“ (besteht) vagy érvényes, az épen az azonosság alapján magyarázható. Az azonosság kifejezésre juttatása maga a fogalomalkotás. Az identitás legfontosabb corollariuma az egység, a kettő egymástól elválaszthatatlan. Ez a skolasztikusok *omne ens unum*-ja. A jelentés egysége tisztán logikai egység, tehát az ontológiai kategóriák nem alkalmazhatók rá s ebből folyik egy másik fontos tulajdonsága, a *szemléletlenség*.

A jelentés másik mozzanata a *tartalom*; jelenti azon vonások összességét, melyek a jelentés és a dolog között levő összefüggés következtében mindakettőben mint funkciók megtalálhatók. Az eidetikus és tartalmi mozzanat egy kapcsolatot alkotnak, melynek végső alapja az azonosság. A tárgy rámutat a tartalomra, a tartalom a tárgyra. A tartalom kifejezi, hogy mi az, *ami* a dologhoz tartozik; a tárgy pedig az, *amihez* a tartalom hozzátartozik. A